

Nr 454.

Av herr **Svensson** i Grönvik **m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 316, angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44.

I riksdagens skrivelse nr 55 detta år med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 3 angående fortsatt giltighet för förskottsstaten anfördes bl. a.:

»Enligt riksdagens mening bör därför övervägas, huruvida icke anslag av samma eller liknande natur som det nu för reglering av arbetsmarknaden äskade anslaget böra uppföras å allmän beredskapsstat och således särskiljas från de med försvarsväsendets behov mera direkt sammanhängande anslagen. Riksdagen förutsätter, att de av riksdagen anförda synpunkterna av Kungl. Maj:t beaktas vid uppgörande av förslag till medelsanvisning i här berörda hänseenden för nästa budgetår.»

Mot innehållet i det enhälliga utskottsuttalande, som låg till grund för denna skrivelse, har ingen opposition förekommit i kamrarna. Det är därför ganska anmärkningsvärt, att föredragande departementschefen i proposition nr 316 angående beredskapsstat för försvarsväsendet 1943/44 åsidosätter riksdagens uttalade önskemål och ingår i polemik med riksdagens synpunkter.

RF § 63 är uppdelad i två moment och innehåller bestämmelser om två skilda beredskapsstater. Den första är en »beredskapsstat för försvarsväsendet», som skall antagas vid varje lagtima riksdag, den andra är en »allmän beredskapsstat», som icke behöver antagas varje år. Om beredskapsstaten för försvarsväsendet heter det, att den skall upptaga de särskilda anslag, som vid krigsfara eller krig, vari riket befinner sig, erfordras »för upprätthållande av dess fred och oberoende». Därmed är syftet med försvarsväsendets beredskapsstat ytterligare angivet. Om den allmänna beredskapsstaten åter är det stadgat, att den skall upptaga de anslag, »som kunna erfordras vid ekonomisk kris eller annat nödläge».

Dessa bestämmelser till trots har Kungl. Maj:t i årets förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet på driftbudgeten till olika civila departement upptagit anslag på sammanlagt 125 miljoner kronor, och dessa anslag skola alla kunna överskridas. Bland dessa anslag märkas

50	miljoner kronor för överflyttning av arbetskraft,
40	» » » prisclearing för fodermedel och
20	» » » pris- och handelsreglerande åtgärder.

Som stöd för denna sammanblandning av civila och militära behov på försvarsväsendets beredskapsstat åberopar departementschefen ett uttalande, som gjorts av de sakkunniga vid framläggandet av det ursprungliga förslaget till ny formulering av RF § 63 — en formulering, som *icke* godtogs av statsmakterna.

Enligt RF § 84 skola grundlagarna »efter deras ordalydelse i varje särskilt fall tillämpas». Med hänsyn till detta stadgande brukar man i den statsrättsliga litteraturen iakttaga stor försiktighet vid utnyttjande av de uttalanden, som gjorts i sammanhang med tillkomsten av ett grundlagsstadgande. I det nu föreliggande fallet måste man dessutom beakta, att statsmakterna gjorde avsevärda förändringar i den lagtext, som de sakkunniga föreslagit. Den nuvarande RF § 63 ger framförallt den allmänna beredskapsstaten en mera allmän karaktär, en större räckvidd, än de sakkunniga föreslagit. K. U. skrev också i det utlåtande (1940 nr 23), som sedan vann riksdagens gillande, att den allmänna beredskapsstaten borde få »en vidsträcktare användning» än som Kungl. Maj:t föreslagit. Under sådana förhållanden kan det icke vara riktigt att, som stöd för en extensiv tolkning av de nuvarande bestämmelserna angående försvarsväsendets beredskapsstat, åberopa ett uttalande, som tillkommit i sammanhang med ett förslag, som avsåg en mera restriktiv användning av den allmänna beredskapsstaten. Det åberopade sakkunniguttalandet kan för övrigt *icke* giva stöd för den hart när obegränsade användning av försvarsväsendets beredskapsstat för civila ändamål, som Kungl. Maj:t synes vilja urgera vid krig och krigsfara. Uttalandet gällde endast »*vissa* civila ändamål, vilka *måste* tillgodoses vid krigsfara eller krig», i motsats till »*direkta* försvarsändamål». För vår del inlägga vi i förstnämnda kategori framför allt anslag till material för reparationer av krigsskadade vägar, järnvägar och broar, anslag för bombsäker lagring, anslag till brandsläckningsmaterial att användas till skydd för krigsviktiga orter, anslag för evakueringsåtgärder m. m. Att tillgodose landets vedförsörjning, att flytta arbetskraft, att vidtaga vissa prisreglerande åtgärder kan under vissa förhållanden vara nödvändigt såväl i fred som i krig. Den omständigheten att krigsfara anses föreligga kan icke vara en tillräcklig anledning att överföra anslag till dylika ändamål från den allmänna till den militära beredskapsstaten.

De praktiska skäl, som i propositionen anföras till förmån för tanken att uppföra en rad civila anslag å beredskapsstaten för försvarsväsendet, synas icke väga synnerligen tungt. Det kan icke vara förenat med några egentliga olägenheter, om anslagen beviljas å den allmänna beredskapsstaten. När det gäller anslag, som med relativt stor säkerhet kunna förutses utgå under det närmaste budgetåret, synes det för övrigt vara riktigtast, att de uppföras, icke å beredskapsstat, utan å den ordinarie staten.

I de fall man icke kan beräkna deras storlek, kan man lika väl å den ordinarie staten som i beredskapsstaterna låta dem få formen av förslagsanslag.

Det är allt annat än likgiltigt, om ett anslag uppföres å beredskapsstaten för försvarsväsendet eller å någon annan stat. Endast i förra fallet *måste de varje år* ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Därtill kommer, att erfarenheten redan lärt oss, att anslagen å försvarsväsendets beredskapsstat få en ytterst bristfällig motivering. I propositionen nr 3 vid årets riksdag fick 40-miljonsanslaget till bränsleförsörjningen en intetsägande motivering på 8 rader; först genom föredragningar och en departementspromemoria blev statsutskottet i tillfälle att lämna riksdagens kamrar vissa upplysningar om anslagets tilltänkta användning. Det ligger också i sakens natur, att det som regel icke är möjligt att lämna mera detaljerade och mera exakta upplysningar om den kommande medelsanvändningen, när det gäller militära förskottsstat. Skall riksdagen kunna bevara sin ställning i svensk budgets rätt är det därför nödvändigt att begränsa de militära finansfullmakterna till det område, där de naturligt höra hemma och som RF anvisat. Att Kungl. Maj:t i propositionen nr 316 på ett par punkter givit vissa närmare upplysningar om de civila anslagens användning är visserligen glädjande men ger inga garantier för framtiden. De anslag, som uppföras å den allmänna beredskapsstaten, ha hittills erhållit en utförligare och mera upplysande motivering. Man kan måhända också förvänta, att riksdagen i fortsättningen skall vara mera vaksam och mera angelägen att hävda sina hävdvunna rättigheter, när det gäller denna beredskapsstat.

På anförda grunder få vi alltså hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen nr 316 hävdar den uppfattningen den förut gjort gällande i skrivelsen nr 55 och fattar de beslut, som därav kunna förmedlas.

Stockholm den 8 juni 1943.

Hjalmar Svensson
i Grönvik.

Gunnar Persson.

T. G. von Seth.

Axel Hansson
i Rubbestad.